

The perception of women's status in Israel as a social problem / תפיסת מעמד האשה / בישראל כבעיה חברתית

Author(s): אפרים תבורי, דפנה יזרעאלי, Dafna N. Izraeli and Ephraim Tabory

Source: *Megamot* / 1987 דצמבר / כסלו תשמ"ח, *מגמות*, Vol. ל', No. 4 (כסלו 1987 / דצמבר / תשמ"ח), pp. 435-448

Published by: Henrietta Szold Institute / מכון הנרייטה סאלד

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/23655837>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

JSTOR

Henrietta Szold Institute / מכון הנרייטה סאלד is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Megamot* / מגמות

תפיסת מעמד האשה בישראל כבעיה חברתית*

מבוא

מחקר זה בוחן את תפיסת מעמד האשה בישראל כבעיה חברתית, את המבנה הקוגניטיבי של תפיסה זו ואת המשתנים הנמצאים במתאם איתה. מחקרים שנערכו בשנים האחרונות שוללים את המיתוס של שוויון המינים בחברה הישראלית (Hazleton, 1977; Izraeli & Gaier, 1979; Brandow, 1980; Bar-Yosef and Leiblich, 1983; Izraeli, 1983; Palgi, Blasi, Rosner & Safir, 1983). למעשה, הממצאים מצביעים על אי-שוויון מיני במרבית תחומי החיים (משרד ראש הממשלה, 1978; יזרעאלי, פרידמן ושריפט, 1982). לדוגמא, רוב הנשים מרוכזות במספר מצומצם של משלחי-יד, המאופיינים על-ידי הכנסה ותקרת קידום נמוכות. במוסדות הפוליטיים, הדתיים, הכלכליים והצבאיים נשים נמצאות מחוץ למרכזים שבהם קובעים מדיניות. ועדת חקירה של הכנסת דיווחה, בהערכה זהירה, כי 5% עד 10% מבין הנשים הנשואות הינן נשים מוכות (לשכת יועצת ראש הממשלה למעמד האשה, 1983). ברם, התנאים החברתיים כשלעצמם אינם יוצרים בעיות; האופי הבעייתי הוא תולדה של ערכים ועמדות, המגדירים תנאים חברתיים אלה כבלתי רצויים (Fuller and Meyers, 1941: 320). ייתכן מצב, שעקב חוסר המודעות לבעיה חברתית, החברה אינה תופסת את הסוגיה כבעיה, אינה מגדירה אותה ככזו, ועל כן גם אינה עושה דבר לגביה (Blumer, 1971: 303). מודעות ציבורית למצב חברתי מסוים והסכמה לגבי הגדרתו כשלילי מהוות שלב חשוב במעבר של בעיה חברתית משלב התגלותה ועד לשלב שבו קובעים כי נדרשת פעילות לתיקון הבעיה (Hubbard, De Fleur & De Fleur, 1975). לאור הנחות אלה, מודעות לקיומו של חוסר שוויון בין המינים אינה מהווה תנאי מספיק כדי לדרכן פעילות חברתית נרחבת לתיקון המצב; לשם כך יש להגדיר מצב זה כבעיה חברתית חשובה (Ross and Staines, 1972) ולנקוט צעדים הולמים לפתרונה. היבט נוסף בהגדרת בעיות חברתיות הינו הדרך שבה תפיסות הכרתיות מאורגנות ומובנות; הגדרת סוגיה כ"בעיה חברתית" מצביעה על מודעות גוברת כלפיה, אך היא אינה מצביעה על תוכן מודעות זו. אופן התגבשותם של היבטי הסוגיה, סביב מימד או נושא מסוים, משקף את הגדרת הבעיה ומשפיע על דרכי הטיפול בה. ההקשרים הקוגניטיביים של סוגיות הנוגעות למעמד האשה הם היבט נוסף בתפיסת נושאים הקשורים למעמד האשה. מחקר זה מעלה שלוש שאלות הקשורות זו בזו:

* אנו מודים לדב עדן, למיכאל כץ ולקוראים האנונימיים של מגמות על הערותיהם המועילות. גירסא קודמת של מאמר זה הופיעה בכתב-העת *Israel as a Social problem. Sex Roles*, 14 (11-12), 1986: 663-678
Izraeli, D.N. & Tabory, E.,

(א) האם סטודנטים בישראל תופסים סוגיות הקשורות למעמד האשה כבעיות חברתיות?
 (ב) מהו המיפוי הקוגניטיבי המשפיע על תפיסת נושאי נשים כבעיות חברתיות?
 (ג) אילו משתנים מנבאים את תפיסת מעמד האשה כבעיה חברתית?

(א) האם סטודנטים ישראלים רואים במעמד האשה בעיה חברתית? חוקרים בתחומים של בעיות חברתיות, קונפליקטים חברתיים וריבוד חברתי בישראל נוטים להתעלם ממעמד האשה בנושא בעייתי (ראה לדוגמה Lissak, 1983; Stone, 1982; Smootha, 1978), אלה המתייחסים לנשים מכלילים את הנושא במסגרת דיון על המשפחה (לדוגמה: Weller, 1974; Greenberg, 1974). בסקר שנערך לאחרונה בישראל (צמח ופלד, 1983), נמצא שמעמד האשה זוכה בכל זאת להתייחסות ציבורית מסוימת; כשנשאלו המרואיינים אם מאמרים בעיתונות הקשורים למיקומן של נשים בחברה מעסיקים אותם, ענו 22% מהגברים ו-39% מהנשים "לעתים קרובות" או "לעתים קרובות מאוד", 31% מהגברים ו-29% מהנשים השיבו "לעתים", ואילו השאר (49% גברים ו-32% נשים) ענו "לעתים נדירות" או "אף פעם". ממצאים אלו מצביעים על רגישות לנושאים הקשורים בנשים ועל התעניינות בהם מצד חלק נכבד מהאוכלוסייה. למרות ממצאים אלה, שיערנו, שיחסית להערכת החשיבות של סוגיות אחרות, לא ייחסו הסטודנטים חשיבות מרובה לנושאי נשים כבעיות חברתיות. יחד עם זאת שיערנו, שסטודנטיות ייחסו להם חשיבות רבה יותר מסטודנטים.

(ב) המיפוי הקוגניטיבי המשפיע על תפיסת נושאים הקשורים לנשים כבעיות חברתיות: כאשר סטודנטים חושבים על בעיות הקשורות למעמד הנשים בחברה — אילו היבטים של הבעיה עולים בדעתם? אי-שוויון בין המינים, לדוגמה, עשוי להיתפס כקשור לאלימות נגד נשים או בהקשר של אפליה כלכלית. מצד שני, אפשר לתפוס סוגיה זו בהקשר כוללני יותר, כגון כבעיה של זכויות האזרח. לא מציאנו מחקרים קודמים, אשר לפיהם אפשר היה להעלות השערה ברורה בנושא זה. שיערנו, אם כן, כי לגברים ולנשים יהיה מקבץ שונה של אסוציאציות ומשמעויות, רמז לכך נמצא במחקר, שבו נמצא שגברים ונשים תופסים בעיות מוסריות באופן שונה: נשים מתייחסות יותר לאחריות כלפי הזולת וליחסים חברתיים, בעוד שגברים מתייחסים יותר לצד העקרוני של מוסר וצדק חברתי (Gilligan, 1982).

(ג) המשתנים המנבאים את תפיסת מעמד האשה כבעיה חברתית: נמצא מתאם שלילי בין התמיכה בתנועה לשחרור האשה לבין גיל ומתאם חיובי בין תמיכה זו לבין השכלה (Whitehead & Taves, 1976; ראה גם: Huber, Rextroat & Spitze, 1978). במחקר אחר, שנערך בארה"ב, נמצא כי ליברליות בתחומי הדת היטיבה לנבא עמדות כלפי שחרור נשים (Tavris, 1973), אם כי בישראל משתנה זה השפיע פחות (Tabory, 1984). אחד ההסברים לכך הוא שאנשים דתיים נוטים יותר לנקוט עמדה שלילית בוויכוח סביב מתן זכויות שוות לנשים והזכות להפלה בעקבות ערכיהם המסורתיים, הכוללים גם תפיסה מסורתית של מעמד האשה ותפקידיה (Himmelstein, 1984). לפי טיעון כללי יותר (Ross & Staines, 1972: 19), הבדלים בין-קבוצתיים בתפיסות נובעים מהבדלים באידיאלים חברתיים לגבי מהות ההסדר החברתי הרצוי.

בישראל, גמוצא עדתי הוא גורם חשוב נוסף, העשוי להשפיע על תפיסות חברתיות. בין יוצאי עדות המזרח נמצאו יותר דתיים (בר-לב וקדם, 1984) ובעלי דעות פוליטיות שמרניות (פרס ושמר, 1984) מאשר בין יוצאי עדות המערב. לאור הבדלים אלו, נצפה שהאחרונים ייחסו חשיבות רבה יותר לבעיות הקשורות למעמד האשה בחברה.

בספרות המחקרית מובאות עדויות, לפיהן נשים העובדות בעיסוקים לא-מסורתיים נבדלות מנשים במקצועות נשיים מובהקים גם מבחינות אחרות. לדוגמא, נמצא כי הערכה עצמית והצורך בהישג גבוהים יותר באופן מובהק בקרב קצינות בצבא (תפקיד המוגדר כ- 'innovative role' מאשר בקרב חיילות העובדות בפקידות במסגרת שירותן הצבאי (Eshkol, Lieblich & Bar-Yosef, 1987). הבדלים דומים נמצאו גם בקרב תלמידות תיכון, הלומדות במגמות לא-מסורתיות, לעומת מסורתיות (ארז ושטרן, 1980; Barazani, 1980). הבדלים מסוג זה עשויים לשקף תהליכי בחירה; אם בחירה-עצמית ואם בחירה על-ידי אחרים. הם עשויים אף לשקף את התנסויות הסוציאליזציה של נשים בתפקידים הנשלטים בדרך-כלל על-ידי גברים (Kohn & Schooler, 1973).

נשים בעיסוקים לא-מסורתיים, מעצם ההגדרה, פועלות בסביבה שבה ההפרדה המינית פחות חדה, ואשר בה רבים יותר הסיכויים כי הן תתחרינה עם גברים על תפקידים דומים. בהתאם לכך, נצפה כי נשים כאלה יהיו יותר מודעות לאפליית נשים בקידום מקצועי ולא-השוויון בין המינים — בהשוואה לנשים בעיסוקים נשיים מסורתיים.

שיערנו אפוא, כי סטודנטיות אשר נרשמו לחוגים שבהם רוב הסטודנטים גברים (וכן קצינות צבא) יהיו יותר מודעות לאי-שוויון בין המינים ולאפליה בקידום ויראו בנושאים אלה בעיות חברתיות חמורות יותר מאשר סטודנטיות מחוגי לימוד שבהם לומדות בעיקר נשים, ויותר מאחיות — העוסקות במקצוע נשי מובהק.

מחקר זה בודק אפוא את ההשפעות של מין, גיל, מוצא עדתי, רמת דתיות, רמת השכלה, וסוג מסגרת תעסוקתית על תפיסת מעמד האשה כבעיה חברתית. השערתנו הכללית היתה, כי גורמים הקשורים בדרך-כלל להשקפה מסורתית שמרנית ישפיעו גם על הערכת מעמד האשה כבלתי-בעייתית, יחסי.

שיטת המחקר

המדגם

אוכלוסיית המחקר כללה בעיקר סטודנטים מאוניברסיטת תל-אביב ומאוניברסיטת בר-אילן, ממגוון רב של מחלקות במדעי-הרוח, החברה והטבע. הדגימה לא היתה אקראית, אלא לפי זמינות של קבוצות גדולות, תנאים פיזיים נוחים למילוי השאלון ומורים שהיו נכונים לשתף-פעולה. המדגם כלל 994 משיבים; מתוכם 585 נשים ו-358 גברים (51 לא ציינו את מינם); שבעים אחוז מהתשובות ניתנו על-ידי סטודנטים (361 תלמידי ב"א ו-335 תלמידי מ"א). בהסכמת המרצה, התיבקשו הסטודנטים למלא את השאלון בכיתה, להערכתנו, פחות מ-0.5% סרכו להשתתף במחקר, השאלון הופץ בשעות שונות ובימים

שונים במרוצת חודש ינואר, 1985. תשובות נוספות התקבלו מ-197 קצינות צבא ו-65 אחיות, בגילאים דומים לאלו של הסטודנטים. להגיל הממוצע של המדגם היה 28 שנים (סטיית התקן = 8.3), 104 מהמשיבים הגדירו את עצמם כדתיים, 244 כמסורתיים, ו-614 כחילוניים. במימד העדתי 340 הגדירו עצמם כמזרחיים, 365 כמערביים. עוד 39 משיבים, שבחרו בקטגוריה "אחר", הגדירו עצמם כ"מעורבים" (במקרים שבהם סך המשיבים אינו מסתכם ב-994 משמע שחסרים נתונים). כללית, יש במדגם שנבחר ייצוגי-יתר של נשים, בני עדות המזרח ותלמידים לתואר שני. מבחינת הגיל ורמת הדתיות הוא דומה לכלל אוכלוסיית הסטודנטים.

כלי המחקר

הנבדקים נתבקשו לדרג את מידת החומרה בה הם רואים כל אחת מ-15 סוגיות כבעיה חברתית. השאלון נבנה בשלושה שלבים, ראשית, 40 תלמידי ב"א במסגרת קורס בהתנהגות-ארגונית נתבקשו לציין מה הן לדעתם הבעיות החברתיות השוטפות בישראל, כפי שמדווחת העיתונות. בין הנושאים שצוינו רק אחד היה קשור לנשים, וזה היה "מעמד האשה" — כנראה נושא-על לחוסר שוויון מיני. הוכנה רשימה חדשה שבה נוספו שלוש סוגיות הנוגעות למעמד האשה, וכן לא נכללו בה נושאי האינפלציה² והביטחון הלאומי. ההנחה היתה כי בהיות נושאים אלה כה מרכזיים, הם יורידו את חומרת ההערכה של כל שאר הסוגיות כ"בעיות". על רשימת נושאים זו נערך מחקר-חלוץ בקרב 224 סטודנטים. בעקבות מחקר החלוץ עודכן השאלון סופית, וכלל 15 סוגיות חברתיות, שארבע מהן נוגעות למעמד האשה: אי-שוויון בין המינים, אפליית נשים בקידום, אלימות נגד נשים, ואיסורים על ביצוע הפלות. הסוגיות הנוספות היו: אבטלה במשק, הפשע בחברה, ירידה מהארץ, חוסר מוסר פוליטי, אי-שוויון עדתי, פגיעה בזכויות האזרח, היעדר עלייה לארץ, חטיפת אנשים בישראל, כפייה דתית, תאונות דרכים וגזענות בקרב יהודים. הסוגיות הנוגעות לנשים פוזרו ברשימה.

השאלון הסופי כונה "שאלון על בעיות חברתיות בישראל", וההוראות היו: "לפניך רשימת נושאים אשר העיתונות מדווחת עליהם. לגבי כל אחד, נא לציין באיזו מידה, לדעתך, הנושא מהווה בעיה חברתית. אינך מתבקש/ת להביע את ידיעתך באיזו מידה התופעה אכן קיימת, אלא באיזו מידה מהווה התופעה בעיה חברתית."

המשיבים התבקשו לדרג כל אחד מהנושאים על סולם מ-1 (כלל לא בעיה חברתית) עד — 9 (בעיה חברתית חמורה ביותר). למשיבים נאמר, שמטרת המחקר היא לגלות עמדות אנשים כלפי נושאים חברתיים בישראל. תחקיר בעת פגישות עם הסטודנטים, לאחר מילוי

1 הקצינות השתתפו בזמן מילוי השאלון באירוע של ח"ן. האחיות השתתפו באותו זמן במסגרת לימודית מיוחדת. כללנו אותן במדגם, אף כי הן לא נדגמו לפי קריטריונים מקובלים, משום שרק בעת ניתוח הממצאים הוחלט לבדוק את ההשערה לגבי השפעת הקונטקסט התעסוקתי.

2 בזמן איסוף הנתונים (ינואר, 1985) היה שיעור האינפלציה כמה מאות אחוזים לשנה, ושיעור האבטלה טרם הגיע לממדים מדאיגים.

השאלון, לא הצביע על התעניינות מיוחדת בנושאי נשים, פרט למספר קטן של מקרים (כחצי-תריסר).

ממצאים

נערכו מבחני t לבדיקת ההבדלים בין המינים בהערכת כל אחת מ-15 הסוגיות. הממצאים מוצגים בלוח 1.

לוח 1: ממוצעי דירוג הנושאים כבעיות חברתיות, סטיות תקן וערכי t לפי מין

t	גברים		נשים		בעיות חברתיות
	SD	\bar{x}	SD	\bar{x}	
*11.17	2.2	4.6	2.4	6.3	1. אפליית נשים בקידום
*10.06	2.2	4.3	2.5	5.9	2. אי־שוויון בין המינים
*5.47	2.5	4.9	2.6	5.8	3. איסורים על ביצוע הפלות
*4.79	2.4	6.0	2.3	6.7	4. אלימות נגד נשים
*3.74	2.5	5.6	2.4	6.2	5. חוסר מוסר פוליטי
*3.16	3.0	4.3	3.1	4.9	6. חטיפת אנשים בישראל
*3.09	2.6	6.1	2.4	6.7	7. גזענות בקרב יהודים
*2.89	2.3	6.0	2.2	6.4	8. ירידה מהארץ
*2.58	2.6	5.1	2.4	5.9	9. מיעוט עלייה לארץ
*2.07	2.7	6.5	2.6	6.9	10. תאונות דרכים
*1.94	2.5	6.3	2.5	6.7	11. כפייה דתית
1.72	1.7	7.5	1.6	7.7	12. הפשע בחברה
1.54	2.3	6.0	2.4	6.4	13. אי־שוויון עדתי
1.35	1.6	7.6	1.7	7.7	14. אבטלה
0.24	2.3	6.5	2.5	6.5	15. פגיעה בזכויות האזרח

* $p < .05$

ממצא בלתי־צפוי הוא הנטייה של נשים להעריך בעיות חברתיות, באופן כללי, כחמורות יותר מאשר מעריכים אותן גברים. ההבדלים מובהקים לגבי 11 מתוך 15 הסוגיות, ובשום מקרה נשים לא העריכו בעיה כפחות חמורה מאשר העריכו אותה גברים. אולם, לפי גודל ערכי ה-t, ההבדלים הגדולים ביותר בין המינים הינם בארבע הסוגיות הקשורות למעמד האשה. בניתוח שונות רב־משתני (MANOVA) עם מדידות חוזרות של ארבע הסוגיות האלו, התקבלו הממצאים הבאים: השפעה ישירה של מין ($F = 108.47$; $p < .05$): הנשים דרגו את הבעיות כחמורות יותר בהשוואה לגברים; השפעה ישירה של נושא הסוגיה ($F = 70.22$): "אלימות נגד נשים" הוערכה כבעיה חמורה יותר משלוש הסוגיות האחרות; והשפעה אינטראקטיבית ($F = 12.47$): ההבדל בין הערכת חומרת האלימות נגד נשים לבין הערכת

3 במאמר זה, נקבעה רמת מובהקות כללית ואחידה של $p < .05$.

חומרתן של שלוש הסוגיות האחרות היה גדול יותר בקרב הגברים. אם מתייחסים למרכז סולם ההערכה בן תשע הנקודות כקו המפריד בין סוגיות שנתפסות כבעיות חברתיות חמורות לבין אלה שאינן נתפסות כך, אנו מוצאים, שנשים התייחסו לכל ארבע הסוגיות הקשורות למעמד האשה כאל בעיות חברתיות חמורות. לעומתן התייחסו כך הגברים רק "לאלימות נגד נשים". פרט ל"חטיפות", הגברים העריכו את כל הסוגיות כבעיות חמורות יותר מאשר הסוגיות האחרות של מעמד האשה (סה"כ — 10 סוגיות). נשים, לעומתם, העריכו רק שלוש סוגיות כבעיות חמורות יותר מ"אלימות נגד נשים" ושמונה סוגיות אחרות כחמורות יותר מאשר שלוש הסוגיות האחרות, הקשורות למעמד האשה. דרך אחרת לבדיקת ההבדלים בין המינים בהערכת החומרה היחסית של הסוגיות היא לפי אחוז המשיבים שנתנו את הציון 8 או 9 בסולם ההערכה. סוגיית האיסורים על ביצוע הפלות דורגה כך אצל 18% מהגברים ו-33% מהנשים; אלימות נגד נשים — 34% מהגברים ו-49% מהנשים; אי-שוויון בין המינים — 7% מהגברים ו-32% מהנשים; אפליה נגד נשים בקידום — 9% מהגברים ו-39% מהנשים.

על מנת לגלות כיצד גברים ונשים תופסים בעיות חברתיות (בעיקר אלו הקשורות לאי-שוויון בין המינים), בוצע ניתוח גורמים על 15 הנושאים. מטרת הניתוח היתה לזהות את הממדים המושגיים הבלתי-תלויים, הכלולים ברשימת הבעיות החברתיות. ניתוח הגורמים ברוטציית Varimax לכל מין בנפרד גילה שני ממדים עיקריים ($eigenvalue > 1$). טעינות של 50. אומצה כנקודה המכרעת להכללת משתנה בגורם מסוים. עבור גברים, הגורם הראשון מסביר 52% מהשונות ומכיל רק שתי סוגיות: אי-שוויון בין המינים (86) ואפליה בקידום נשים (82). עבור נשים, הגורם הראשון מסביר 61% מהשונות ומכיל שלוש סוגיות; אפליית נשים בקידום (85), אי-שוויון בין המינים (77), וכפייה דתית (50).

מדד של אי-שוויון מיני נבנה מממוצעי הציונים של שתי הסוגיות "אי-שוויון בין המינים" ו"אפליה של נשים בקידום" ($\alpha = .86$). "איסורים על ביצוע הפלות", "אלימות נגד נשים" והמדד של אי-שוויון מיני טופלו כשלושה משתנים תלויים. רגרסיות בשלבים לכל אחד ממשתנים אלו חושבו על כלל האוכלוסייה, ונכללו בהן המשתנים הבלתי-תלויים של מין המשיב, גיל, מוצא עדתי, דתיות ואינטראקציה של מין ודתיות. הממצאים מוצגים בלוח 2. מן הנתונים בלוח 2 עולה כי מין ודתיות מסבירים 16.2% מהשונות במדד אי-השוויון המיני (רגרסיה 1). בשני המקרים, ערכי ה־ t מובהקים. עם זאת, מין הינו מנבא טוב יותר של המדד מאשר דתיות. שני משתנים אלו נכנסו גם לרגרסיה של "איסור על ביצוע הפלות", אך בסדר הפוך (רגרסיה 2). ברגרסיה זו, דתיות מיטיבה לנבא את הערכת האיסור על ביצוע הפלות כבעיה חברתית, יותר מאשר מין. אולם שני המשתנים ביחד מסבירים רק 7.2% מהשונות במשתנה התלוי. לגבי "אלימות נגד נשים", רק משתנה המין נכנס לרגרסיה, והוא מסביר אחוז כמעט אפסי של השונות (2.4%). המשתנים האחרים — גיל, מוצא עדתי, והאינטראקציה בין מין ודתיות — לא נכנסו אף לאחת מהרגרסיות.

לוח 2: רגרסיות בשלבים של מדד אי־השוויון, איסורים על ביצוע הפלות, ואלים נגד נשים על אפיוני־רקע של הנחקרים

שינוי R ²	β	אפיוני רקע (משתנים בלתי־תלויים)	משתנים תלויים
.113	*.345	מין	1. מדד של אי־שוויון בין־המינים
<u>.049</u>	*.221	דתיות	
.162		סה"כ	
.038	*.203	דתיות	2. איסורים על ביצוע הפלות
<u>.034</u>	*.185	מין	
.072		סה"כ	
.024	*.156	מין	3. אלימות נגד נשים

N = 989
* p < .05

מאחר שלא היה לנו מידע מדויק על השכלתן של האחיות וקצינות הצבא, השפעת ההשכלה על שלושת המשתנים התלויים נבחנה רק לגבי סטודנטים באוניברסיטה. נבחנו שני היבטים של השכלה: רמת ההשכלה וסוג של תחומי התמחות. רמת ההשכלה נבחנה כמשתנה דיכוטומי – תלמידי תואר ראשון ותלמידי תואר שני. גם תחומי ההתמחות נותחו כמשתנה דיכוטומי – התמחויות בהן רוב הסטודנטים הם נשים (כגון ספרות, פסיכולוגיה וסוציולוגיה) והתמחויות בהן רוב הסטודנטים הם גברים (כגון כלכלה וניהול). ניתוח שונות חד־כיווני חושב עבור כל אחד משלושת המשתנים התלויים. רמת ההשכלה נמצאה מובהקת עבור מדד אי־השוויון בין המינים ($F = 5.98$) וכן עבור "אלימות נגד נשים" ($F = 4.01$), אך לא עבור הפלות; התלמידים לתואר שני העריכו את הבעיות כחמורות יותר מאשר התלמידים לתואר ראשון. ההבדלים בין הסטודנטים על פי תחומי ההתמחות לא היו מובהקים.

כדי לבחון את השפעת סוג העיסוק על תפיסת נושאי מעמד האשה כבעיות חברתיות, נערכו ניתוחי שונות חד־כיווניים עבור אחיות וקצינות צבא, כאשר מוצא עדתי, דתיות וסוג עיסוק משמשים כמשתנים בלתי־תלויים. גם כאן המשתנים התלויים היו: מדד אי־השוויון בין המינים, "איסור על ביצוע הפלות" ו"אלימות נגד נשים" – ראה לוח 3. הניתוח עבור מדד אי־השוויון מגלה שלסוג העיסוק יש השפעה ישירה ($F = 16.19$); הקצינות סברו שאי־שוויון הוא בעיה חברתית חמורה יותר בהשוואה לתפיסת האחיות (ממוצע הדירוג של הקצינות – 6.7 ושל האחיות – 5.2). כן נמצאה השפעה מובהקת של האינטראקציה בין דתיות לסוג עיסוק ($F = 8.50$): אחיות אשר סיווגו עצמן כמסורתיות העריכו את חומרת אי־השוויון הבין־מיני פחות משאר הקבוצות: (ממוצעי הדירוג: אחיות

לוח 3: ניתוח שונות חד-כיווני עבור המדר של אי-שוויון בין המינים, "איסורים על ביצוע הפלות" ו"אלימות נגד נשים", לפי דת, מוצא עדתי, וסוג העיסוק

מקור השונות		מדר של אי-שוויון בין המינים		איסורים על ביצוע הפלות		אלימות נגד נשים	
סכום הריבועים ¹	דרגות חופש ²	F	סכום הריבועים	F	סכום הריבועים	F	סכום הריבועים
66.01	1	*16.19	9.12	1.32	47.13	*8.89	
1.32	1	0.32	6.57	0.95	2.21	0.42	
4.80	1	1.18	1.65	0.24	1.89	0.36	
2.56	1	0.63	2.59	0.38	3.24	0.61	
34.66	1	*8.50	6.68	0.97	7.15	1.35	
0.01	1	.00	0.36	0.05	7.88	1.49	
876.64	216		1492.03		1171.69		Residual
993.22	222		1525.93		1251.55		סה"כ

- 1 מאחר שיש רק דרגת חופש אחת, ממוצע הריבועים זהה לסכום הריבועים.
 - 2 דרגת החופש זהה עבור כל המשתנים התלויים, ועל כן היא מוצגת פעם אחת בלבד.
 - 3 בגלל מיעוט המשיבים (N = 9), לא נכללה הקטגוריה "דתיים" בסולם הדתיות.
- * p < .05

מסורתיות — $\bar{X} = 4.2$; אחיות חילוניות — $\bar{X} = 6.1$; קצינות מסורתיות — $\bar{X} = 6.8$; קצינות חילוניות — $\bar{X} = 6.7$. ההתפלגות של ארבעת הממוצעים מרמזת לכך שהשפעה הישירה של סוג העיסוק על תפיסת מדר אי-השוויון מוסכרת בעיקר על-ידי אחיות מסורתיות. הממוצע של אחיות חילוניות דומה יותר לממוצע הקצינות מאשר לזה של האחיות המסורתיות.

ייתכן שהיעדר השפעה ישירה של דתיות נבע באופן מלאכותי מהמדגם, אשר כלל רק אחיות וקצינות בודדות שהצהירו כי הן דתיות. קטגוריה זו לא נכללה בניתוח זה, וההשוואה נערכה

בין מסורתיות לחילוניות בלבד. ניתוח שונות חד-כיווני עבור כלל האוכלוסייה גילה, שדירוג תשובות הדתיים לגבי אי-שוויון נמוך באופן מובהק מדירוג תשובותיהן של האחיות והקצינות המסורתיות והחילוניות, אשר בינן לבין עצמן אין הבדל מובהק. דרך אחרת לבחון את השפעת סוג העיסוק על תפיסת חומרת הסוגיות של מעמד האשה, היא בהשוואת דירוגים. בהתאם לכך, השווינו את הדירוג שנתנו הקצינות לסוגיה "אפליית נשים בקידום" לעומת הדירוג שנתנו כל שאר המשיבות, ודירוגים אלה הושוּו עם דירוגי הסוגיות האחרות. אצל הקצינות היה הדירוג הממוצע של סוגיה זו 6.84, ואצל שאר המשיבות (סטודנטיות ואחיות) — 5.99. הקצינות נתנו ציון גבוה יותר רק לשתי סוגיות אחרות, בעוד ששאר הנשים העריכו 11 סוגיות אחרות כחמורות יותר מאשר אפליית נשים בקידום. בדרך דומה נבדקה השפעת סוג העיסוק על תפיסת החשיבות של "איסורים על ביצוע הפלות" — לא נמצאו כל השפעות. עם זאת, לסוג העיסוק היתה השפעה ישירה על תפיסת "אלימות נגד נשים": במקרה זה האחיות העריכו בעיה זו כחמורה יותר מאשר הקצינות (הממוצעים היו 7.7 ו-6.6 בהתאמה).

נראה כי לסוג העיסוק יש השפעות מסוימות על תפיסת חומרת הסוגיות של מעמד האשה, אבל כיוון ההשפעה אינו אחיד בכל המשתנים התלויים. האחיות ראו באלימות בעיה חמורה יותר מאשר הקצינות; הקצינות, לעומתן, ייחסו חשיבות רבה יותר לאפליית נשים בקידום.

דיון

הנתונים רומזים שהנחקרים אינם מעריכים את הסוגיות הקשורות למעמד האשה כחמורות במיוחד! הגברים העריכו את הנושאים הקשורים לנשים כפחות חמורים מכל שאר הנושאים, פרט לחטיפות. לעומתם, הנשים ראו ב"אלימות נגד נשים" בעיה חשובה יחסית, אך הן העריכו את שאר שלוש הסוגיות של מעמד האשה כפחות חמורות מאשר מרבית האחרות, כולל תאונות דרכים ופשע.

החומרה היחסית שיוחסה ל"אלימות נגד נשים" על-ידי שני המינים משקפת תהליך של הבניית הבעיה בישראל. החל משנות ה-70 המוקדמות, יצאה התנועה הפמיניסטית בתעמולה נרחבת, שהדגישה את חומרת מצבן של נשים כקורבנות אונס ושל נשים המוכות על-ידי בעליהן; כך עלה נושא זה על סדר-היום הציבורי. ניתן לומר על התנועה הפמיניסטית שהיא שיחקה תפקיד מרכזי ב"יצירת" הבעיה (Tierney, 1982). ככנסת השמינית הוקמה ועדה בנושא. פעילות זו ופעילויות אחרות של ארגוני נשים תרמו לגיטימיזציה של סוגיות אלה כבעיות חברתיות, הובילו לשינויים בתחיקה ובמדיניות המשטרה כלפי קורבנות האלימות, וכן קידמו פיתוח מרכזי סיוע לקורבנות אונס ומקלטים לנשים מוכות. בתחילה נוהלו מוסדות אלו בידי קבוצות פמיניסטיות בלבד, אולם מאוחר יותר מומנו מרכזים נוספים על-ידי ארגוני נשים אחרים.

מאמצים דומים לביסוס זכות-האשה לבצע הפלה היו הרבה פחות מוצלחים, כפי שמשקף מההערכה הנמוכה-יחסית שניתנה לסוגיה זו. על פי הגישה של "גיוס משאבים" (McCarthy & Zald, 1977), בהבניית בעיה חברתית, הסיכוי של קבוצה לקבל תמיכה

ממקורות-חוץ הוא רב יותר, כאשר היא עוסקת בנושאים החופפים את העדיפויות של הממסד (Tierney, 1982). את ההבדל בתגובות הסטודנטים כלפי אלימות נגד נשים לעומת הקשיים בהשגת הזכות להפלה ניתן להסביר כמונחיה של גישה זו. כאשר ל"אלימות נגד נשים" — ערכים יהודיים מסורתיים תומכים בהגנה על נשים מתקיפה ומהשפלה גופנית. לדוגמא, החוק האזרחי שנחקק בשנת 1978, ואשר קבע שיחסים מיניים כפויים בין בעל לאשתו מהווים אונס, התבסס על ההלכה. יתר על כן, ההתנגדות הציבורית לאלימות כלפי נשים קיבלה תמיכה מוסרית ממוסדות כמו המשטרה ושירותי הבריאות. לא כך אירע במקרה ההפלות. הפעולות "ליצירת תביעות" (Spector and Kitsuse, 1977) למען הזכות לביצוע הפלות התנגשו עם ערכיהם של ממסדים דתיים, כמו הרבנות הראשית ומפלגות פוליטיות דתיות. לפעולות אלה התנגדו גם קבוצות לעידוד-ילודה, הרואות בהפלות איום דמוגרפי על המשך קיומו של העם היהודי. קבוצות אלו קיימו מאבק מאורגן נגד זכויות ההפלה. לדוגמא, בשנת 1978, בתקופה שבה לא היו מפלגות דתיות בקואליציה, העבירה הכנסת חוק אשר אישר הפלה על בסיס כלכלי או חברתי, אך בשנת 1979 בוטל אותו חוק. ארגוני נשים לא הצליחו להפוך את הקשיים באישור הפלה לבעיה חברתית.

מצאנו הבדלים עקביים בין המינים בהתייחסות לסוגיות הקשורות למעמד האשה. ניתוח רב-משתני על ארבע הסוגיות הרלוונטיות הראה השפעה ישירה של מין ושל נושא הסוגיה וכן של האינטראקציה בין מין לבין נושא הסוגיה. משתנה המין היה המנבא הטוב ביותר לגבי מדד של אי-שוויון מיני, המנבא המובהק היחיד לגבי "אלימות נגד נשים", והוא גם אחד משני המנבאים המובהקים היחידים בנושא ההפלות (בנוסף לדתיות). ממצאים אלו בדבר קיום הבדלים בין המינים עומדים בסתירה לממצא של היעדר הבדלים בין המינים, כפי שהוא עולה מסקרים ארציים שבדקו ערכים הנוגעים לשוויון מיני. סקרים אלו מראים, שמרבית האנשים משני המינים מאשרים את עקרון השוויון המיני כערך רצוי (צמח ופלד, 1983; Levy & Guttman, 1981; Maimon, 1975). ייתכן כי גברים ונשים בישראל מחזיקים באותם ערכים הדוגלים בשוויון, אך כל קבוצת מין מגדירה בצורה שונה את המציאות החברתית הקיימת. הדירוג הנמוך יחסית, שגברים נתנו ל"אפליית נשים בקידום", כבעיה חברתית, הינו בעל חשיבות מעשית לגבי נשים. בהיעדר מערכת משפטית אפקטיבית לתיקון האפליה, ובהתחשב בכך שגברים משמשים כ"שוערים" לכניסה לתפקידים בכירים, סביר מאוד להניח, שחוסר רגישותם לאפליה מינית מציב מחסומים בפני קידום נשים.

בעוד שמין, דתיות ורמת השכלה משפיעים על העמדות כפי ששיערנו, הרי לגיל ולמוצא עדתי לא היתה כל השפעה. ייתכן שיכולת הניכוי של גיל, שנמצאה במחקרים אחרים, נובעת מההנחה שמבוגרים וצעירים שייכים לדורות סוציולוגיים שונים (Mannheim, 1952). במחקרנו, למעלה מ-70% מהנחקרים היו בין הגילים 20 ל-30. רוב המבוגרים יותר היו סטודנטים. האפשרות המשתמעת מכך היא שזאת קבוצה ייחודית בעלת עמדות "מורדניות" למדי.

היעדר ההשפעה של מוצא עדתי על עמדות תומך בטענה, שהבדלים עדתיים שנמצאו

במחקרים אחרים הינם במידה רבה תוצאה מלאכותית של הבדלים במעמד כלכלי-חברתי, ברמת השכלה ובדחיות – משתנים המצויים כמתאם גבוה עם מוצא עדתי (Smootha, 1978). לדוגמא, במחקר על הבדלים בין-עדתיים בדפוסי פנאי, נמצא כי כאשר מפקחים על משתני גיל והשכלה, אין הבדלים בין קבוצות המוצא השונות (כץ וגורביץ, 1973). במדגם שלנו לא נמצאו הבדלים בין קבוצות המוצא השונות מבחינת הגיל או רמת ההשכלה.

הטענה של חפץ ודבורקין (Chafetz & Dworkin, 1983), שהמסגרת הארגונית והתעסוקתית הינה מנבא משמעותי לתודעה נשית נתמכה על-ידי ממצאינו. ניתן להציע שני הסברים להבדלים שנמצאו בין האחיות לבין הקצינות: הראשון הוא שקיים תהליך של בחירה-עצמית אצל נשים בעלות אוריינטציות חברתיות שונות, תהליך המשפיע על בחירת המקצועות שלהן. לפי הסבר זה, הבדלים בעמדות נובעים מהבדלים בסוציאליזציה הטרומ-תעסוקתית. הסבר אלטרנטיבי (אצל בוגרים) שלחוויה התעסוקתית יש השפעה אמיתית וממשית על תפקודם הפסיכולוגי של אנשים, והחוויות תוך כדי עבודה מעצבות עמדות ותפיסות (Kohn and Schooler, 1973; Mortimer and Simmons, 1978; Bloom & Bar Yosef, 1985). ייתכן ששני התהליכים פועלים בד בבד גם במחקרנו, אך אין ביכולתנו לבחון איזה מהם הינו בעל השפעה רבה יותר.

הקצינות במחקרנו עסקו בדרך-כלל בתפקידים שאינם נשיים-מסורתיים, והן נמצאו באופן ישיר או עקיף בתחרות עם גברים במסלול הקידום. זאת אומרת, נוכחותן ביחידותיהן לא היתה "סמלית" בלבד. בצבא רווחת אפליה מינית ממוסדת, המביאה לכך שהדרגות הבכירות חסומות בפני נשים. כיום בו הועברו השאלונים, כונסו הקצינות על-ידי קצינת ח"ן ראשית, כדי לדון במעמד הנשים בצבא. באותו יום גם הודיע הצבא על החובה של גברים ונשים גם יחד לעבוד שעה נוספת מדי יום ללא שכר, כולל אמהות לילדים קטנים, כצעד לחיסכון כספי. ייתכן ששני אירועים אלו העלו את המודעות של הקצינות, דבר שהשתקף בדירוג גבוה של מדד אי-השוויון המיני. האחיות, לעומתן, עוסקות במקצוע נשי מסורתי ולמרות שהן עובדות עם גברים, הן אינן מתחרות עמם על קידום. הסוציאליזציה שלהן לתפקיד הסייעודי ועבודתן היומיומית בטיפול רפואי עשויות להסביר את הדירוג הגבוה שהעניקו למשתנה "אלימות כלפי נשים", בהשוואה לקצינות.

מסקנות

מחקר זה נערך בעקבות רצוננו להבין את הסתירה לכאורה שבין קיום עקבי של אי-שוויון מיני בחברה הישראלית לבין היעדר תמיכה רחבה בשינוי חברתי. הנחתנו הראשונית היתה, שהאפשרות לגיוס משאבים לשינוי מעמד האשה בחברה מושפעת מהמידה שבה אנשים תופסים את הסוגיות הקשורות למעמד האשה כבעיה חברתית. הממצאים מאפשרים לנו להצביע על האפיונים של אלו המייחסים את החשיבות הרבה ביותר לסוגיות אלה, במיוחד לאי-שוויון מיני ולאפליה בקידום נשים. הרגישות יותר

לנושאים אלה הן נשים, חילוניות ובמידה פחותה יותר גם מסורתיות (אך לא דתיות), בעלות השכלה גבוהה יחסית ו/או העוסקות בתפקידים לא-מסורתיים. לבעלות אפיונים אלו יש הסתברות גבוהה יחסית לפיתוח המודעות הקיבוצית ההכרחית לצמיחת תנועה לשינוי מעמד האשה. עם זאת, לא די בדירוג אי-השוויון המיני כבעיה חברתית חמורה; השאלה היא באיזו מידה הוא מוגדר כבעיה חמורה בהשוואה לבעיות חברתיות אחרות. הנשים במחקרנו אמנם דירגו נושאים "נשיים" כבעיות חמורות יותר מאשר גברים, עם זאת, הן דירגו את מרבית הנושאים האחרים כשווים בחומרתם לנושאי מעמד האשה, או כחמורים יותר. בנוסף, נזכיר שלא כללנו את הנושאים החברתיים החריפים ביותר באותה תקופה — אי-ביטחון צבאי ואינפלציה כלכלית. כאשר חברה עסוקה בבעיות "קיומיות", כגון ביטחון לאומי, אינפלציה ואבטלה, טבעי שנושאים אחרים, כמו אי-שוויון בהזדמנויות, מאבדים מחשיבותם בתפיסה החברתית.

נכון להיום, הנושא הנתפס כבעייתי ביותר, נוגע לאשה כקרבן של אלימות פיזית ולא כקרבן של אפליה ממוסדת — כלומר, אי-שוויון בגישה לכסף, יוקרה וכוח. עזרה לקרבנות אלימות כרוכה בפחות דרישות מהחברה לחלוקה-מחדש של כוח וזכויות (Boneparth, 1982); לכן היא נתקלת בפחות התנגדות. ישנה גם לגיטימציה רבה יותר בתרבות היהודית להגנת נשים מפני אלימות מאשר לשוויון הזדמנויות. התנועה הפמיניסטית, בעזרת חברות-כנסת וארגוני נשים, הצליחה לעורר מודעות חברתית לכך שאלימות נגד נשים אכן קיימת, ושאינן להאשים את הנשים בכך.

הרגישות לאפליה מינית מצד הקצינות מצביעה על האפשרות שסוג העיסוק הפך לגורם מדרבן חשוב בהתגלות העתידית של אפליה כבעיה חברתית. בעשור האחרון, גדל בהרכב מספר הנשים ששולבו במקצועות לא-מסורתיים, כגון משפטים, רפואה וניהול — בהם גברים עשויים לשמש כקבוצת התייחסות להערכת מצבן. כן הולך וגדל מספר הנשים שהתקדמו לרמות-ביניים בהיררכיות ארגוניות, במיוחד בשירות הציבורי, והן מוצאות את עצמן בתחרות ישירה עם גברים על תפקידים בכירים ועל משאבים אחרים. מגמות אלה עשויות לקדם את צמיחת המודעות לאי-השוויון בהזדמנויות בין המינים ולעודד את הגדרתו של נושא זה כבעיה חברתית.

ביבליוגרפיה

- ארו, מ. ושטרן, ע., בחירת כנות במקצועות "גבריים" בבתי-ספר תיכוניים מקצועיים (דו"ח מחקר). חיפה, הטכניון, 1980.
- בר-לב, מ. וקדם, פ., עדתיות ודתיות של סטודנטים — האם השכלה אוניברסיטאית מביאה בהכרח לנטישת המסורת הדתית? מגמות, כ"ח, 1984: 265–279.
- יזרעאלי, ד., פרידמן, א. ושריפט, ר., נשים במלכוד: על מצב האשה בישראל. תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, 1982.
- כץ, א. וגורביץ, מ., תרבות הפנאי בישראל: דפוסי בילוי וצריכה תרבותית. תל-אביב, עם עובד, 1973.
- לשכת יועצת ראש הממשלה למעמד האשה, מעמד האשה, חוברת מס' 5, יוני, 1983.
- משרד ראש הממשלה, המלצות הוועדה למעמד האשה. ירושלים, 1978.

- פרס, י. ושמר, ש. הגורם העדתי בבחירות לכנסת העשירית. מגמות, כ"ח, 1984: 316-331.
 צמח ת. ופלד, צ., מעמד האשה בעיני הציבור: חקר תפיסות ועמדות בנושא השוויון בין גברים ונשים בישראל.
 ירושלים, מכון ישראל למחקר חברתי שימושי, 1983.
- BAR-YOSEF, R. and Liebllich, A., Comments on Brandow's "Ideology, myth and reality: Sex equality in Israel", *Sex Roles*, 9(4), 1983; 419-426.
- BARAZANI, J.S., *Sex Role Stereotypes and Occupational Choice: The Case of Israeli High School Women* (M.A. Thesis). Haifa, Technion, 1980.
- BLOOM, A. & BAR-YOSEF, R., Israeli women and military service: A socialization experience. In: Safir, M., Mednick, M., Izraeli, D. & Bernard, J. (eds.), *Women's Worlds: From the New Scholarship*. New York, Praeger, 1985: 260-269.
- BLUMER, H., Social problems as collective action. *Social Problems*, 18, 1971: 298-306.
- BONEPARTH, E. A framework for policy analysis. In: Boneparth, E. (ed.), *Women Power and Policy*. New York, Pergamon Press, 1982: 1-16
- BRANDOW, S.K., Ideology, myth and reality: Sex equality in Israel, *Sex Roles*, 6, 1980: 403-419.
- ESHKOL, E., LIEBLICH, A. & BAR-YOSEF, R., Psychological aspects of traditional and innovative roles among women soldiers in the I.D.F. Paper presented at *The International Interdisciplinary Congress on Women*. Dublin, July 1987.
- FULLER, R.C. & MEYERS, R., The natural history of a social problem. *American Sociological Review*, 6, 1941: 320-328.
- GILLIGAN, C., *In a Different Voice*, Cambridge, Harvard University Press. 1982.
- GREENBERG, H., *Israel Social Problems*. Tel Aviv, Dekel Academic Press, 1974.
- HAZELTON, L., *Israeli Women: The Reality Behind the Myths*. New York, Simon and Schuster, 1977.
- HIMMELSTEIN, J.L., Social bases of antifeminism. Paper presented at the *Annual Meeting of the American Sociological Association*, 1984.
- HUBBARD, J.C., DE FLEUR, M.L. & DE FLEUR, L.B. Mass media influences in public conception of social problems. *Social Problems*, 23, 1975: 22-34.
- HUBER, J., REXROAT, C. & SPITZE, G., A crucible of opinion on women's status: ERA in Illinois. *Social Forces*, 52, 1978: 549-565.
- IZRAELI, D. N., Israeli women in the workforce. *The Jerusalem Quarterly*, 27, 1983: 59-80.
- IZRAELI, D.N. and GAIER, K., Sex and interoccupational wage differences in Israel. *Industrial Relations*, 19, 1979: 227-232.
- KOHN, M. L. & SCHOOLER, C., Occupational experience and psychological functioning: An assessment of reciprocal effects. *American Sociological Review*, 38, 1973: 97-118.
- LEVY, S. & GUTTMAN, L., *A Structural Analysis of Some Core Values and their Cross-Cultural Differences*, Jerusalem, Israel Institute of Applied Social Research, 1981.
- LISSAK, M., Ideological and social conflicts in Israel. *The Jerusalem Quarterly*, 29, 1983: 20-37.
- MAIMON, Z., *Public Attitudes Towards Equal Rights for Women*, Jerusalem, Israel Institute for Applied Social Research, 1975.
- MANNHEIM, K., *Ideology and Utopia*, New York, Harcourt Brace, 1952.
- McCARTHY, J.D. & ZALD, M., Research mobilization and social movements: A partial theory. *American Journal of Sociology*, 82, 1977: 1212-1241.
- MORTIMER, J.T. & SIMMONS, R.G., Adult socialization. *Annual Review of Sociology*, 4, 1978: 421-454.
- PALGI, M., BLASI, J.R., ROSNER, M. & SAFIR, M., *Sexual Equality: The Israeli Kibbutz Tests the Theories*. Norwood, PA, Norwood Editions, 1983.
- ROSS, R. & STAINES, G.L., The politics of analyzing social problems. *Social Problems*, 20, 1972: 18-40.

- SMOOHA, S., *Israel: Pluralism and Conflict*. L.A., University of California Press, 1978.
- SPECTOR, M. & KITSUSE, J.I., *Constructing Social Problems*. Menlo Park, CA, Cummings, 1977.
- STONE, R.A., *Social Change in Israel: Attitudes and Events, 1967-1979*. New York, Praeger, 1982.
- TABORY, E., Rights and rites: Women's roles in liberal religious movements in Israel. *Sex Roles*, 11, 1984: 155-165.
- TAVRIS, C., Who likes women's liberation and why? The case of the unliberated liberals. *Journal of Social Issues*, 29, 1973: 175-198.
- TIERNEY, K.J., The battered women movement and the creation of the wife-beating problem. *Social Problems*, 29, 1982: 207-220.
- WELLER, L., *Sociology in Israel*, Westport, Conn., Greenwood Press, 1974.
- WHITEHEAD, G.I. & TAWES, S.L., Dogmatism, age and educational level as correlates of feminism for males and females. *Sex Roles*, 2, 1976: 401-405.